

ÅLESUND KOMMUNE
POLITISK SEKRETARIAT

Kommunal- og regionaldepartementet
Postboks 8112 Dep
0032 OSLO

Saksbehandler
Tore Hals
Tlf 70 16 20 24

Deres ref.
08/1060

Vår ref.
TH/04/5500-9/010

Dato:
23.09.2008

**FORSLAG TIL ENDRINGER I VALGLOVEN OG KOMMUNELOVEN -
UTTALELSE FRA ÅLESUND KOMMUNE**

Departementets høringsnotat av 28.06.2008 med forslag til endringer i valgloven og kommuneloven ble lagt fram for Ålesund formannskap i møte 22.09.2008, sak 103/08. Formannskapet vedtok å gi uttalelse til høringsnotatet. Uttalelsen følger som eget vedlegg til dette brevet.

Med hilsen

Tore Hals
bysekretær

Forslag til endringer i valgloven og kommuneloven – Uttalelse fra Ålesund kommune

Kommunal- og regionaldepartementet inviterer i brev av 28.06.2008 en rekke instanser til å gi uttalelse til forslag til endringer i valgloven og kommuneloven. Ålesund kommune ønsker å kommentere høringsnotatet på følgende måte:

Valgloven

Universell utforming

Krav om universell utforming av valglokaler må gjelde i likhet med alle andre lokaler hvor det ytes tjenester for allmennheten. Å delta i valg er en handling som kan likestilles med det å benytte offentlige og allmenntjenlige tjenester. Slik sett bør det være unødvendig å behandle valgbehandlingen særskilt i forhold til tilgjengelighet.

Så godt som uten unntak avvikles offisielle valg i lokaler som ellers i året er åpne for allmennheten. Forutsetningen må da være at disse lokalene allerede har en universell utforming. Hvis så ikke er tilfelle, må eieren av lokalet sørge for at det er universelt utforma med tanke på den bruken lokalet har. Dette må skje uavhengig av om lokalet brukes til valg eller ikke. Vår betenkelighet er at den fokus departementet setter på tilgjengeligheten i anledning valg, kan føre til at kostnadene med universell utforming forventes å skulle dekkes over valgbudsjettet og ikke av huseieren.

Med denne presiseringen slutter vi oss til kravet om universell utforming av valglokaler, jf for øvrig diskriminerings- og tilgjengelighetsloven og den nye plan- og bygningsloven som har egne bestemmelser om universell utforming.

Informasjon

Informasjon er en utfordrende øvelse. Når flere ulike aktører – departementet, fylkene, kommunene, pressen, m.v. – skal informere om mer eller mindre samme forhold, vil det kunne oppstå problemer både fordi hver aktør har ulikt presisjonsnivå og fordi det informeres om ulike ting som mottakeren (velgeren) ofte ikke oppfatter forskjellen på. Dermed kan det oppstå forvirring og problemer. Da er det godt å se departementets konstatering av at informasjonsvirksomheten i forbindelse med valg har nådd målsettingen. Likevel:

Vi må holde trykket oppe for ikke å miste fokus.

Legitimasjon

Bestemmelsen om legitimasjon er i likhet med noen andre bestemmelser i valgloven, f.eks. brevstemmegivning, ikke absolutt. I andre sammenhenger der det kreves legitimasjon gis det ikke unntak for kjente slik som ved valg. Unntaket i valgloven gjør at det ble en viss

usikkerhet hos stemmestyrene ved siste valg. Dersom kravet er absolutt gir det ikke grunnlag for tvil.

Vi er glade for å lese følgende: *"Departementet har kome til at ein ikkje ser det som føremålstenleg å påleggje kommunane å skrive ut gratis legitimasjon i samband med røystinga."*

Vi slutter oss til departementets vurdering.

Manntallet

Den tiden da kommunene hadde full oversikt over alle sine innbyggere er forbi – og takk og pris for det. Vi har ikke mulighet for å ha kontroll med endringer i innflytting, utflytting, statsborgerskap, botid, osv. Dette er heller ikke vår oppgave. Oppgaven ligger til folkeregisteret. Manntallet – som bygger på folkeregisteret – må av den grunn være statens ansvar. Derfor varmer det vårt hjerte når departementet nå sier at statlige myndigheter må ta et sterkere grep om manntallsproduksjonen – og ikke minst at folkeregisteropplysningen, som manntallet skal produseres med grunnlag i, skal stilles vederlagsfritt til disposisjon for kommunene.

Tar staten ansvar for manntallet vil ansvaret for utsending av valgkort også måtte legges dit.

Vi støtter fullt ut departementets initiativ om at dette skal skje allerede fra valget 2009!

Maskinell opptelling

Ålesund har brukt maskinell telling de siste tre valgene. Dette har ikke vært helt uproblematisk, men vi har aldri tvilt på at det endelige resultatet var korrekt og mer å stole på enn om vi hadde brukt manuell telling. Fram til det blir tillatt med elektronisk avstemming vil vi for vår del fortsatt bruke maskinell telling av de papirbaserte stemmesedlene.

Det vil være en klar fordel om det blir utarbeida en ordning med sertifisering av maskinell telling. Med et felles, nasjonalt valgsystem må utarbeiding av et sertifiseringssystem være en statlig oppgave. En slik sertifisering må ses i sammenheng med sertifisering eller godkjenning av elektroniske administrasjonssystemer og produksjon og bruk av elektroniske manntall.

Staten må ta ansvaret for å utarbeide en ordning med sertifisering av elektroniske valgadministrasjonssystemer, elektroniske manntall og maskinell telling der disse systemene er vevd sammen og gir muligheter for automatisk rapportering av valgresultat til den sentrale valgdatabasen.

Forhåndsstemming

Sted for stemmegivning

Vi slutter oss til departementets vurdering av at de lokale forholdene må være utslagsgivende for hvor det blir lagt til rette for forhåndsstemmegivning og tar til etterretning at f eks

kjøpesentra, høgskolen, universitet, bibliotek, NAV-kontor og trafikknutepunkt der mange ferdes kan vurderes i denne sammenheng, mens Post i Butikk neppe egner seg til formålet.

Vi mener det ikke bør lovfestes forhåndsstemmegivning på bestemte steder ut over det som allerede er nedfelt i loven (institusjoner og ambulerende).

Åpningstider

I likhet med fastsetting av sted for stemmegivning må de lokale forholdene være utslagsgivende også for åpningstidene av valglokalene. Hvis lokale forhold skal ha noen betydning, kan ikke lovfesting være vegen å gå. Flere, lett tilgjengelige valglokaler som er åpne alle hverdager og på kvelder – i hele eller deler av perioden, er en stå stor fordel for velgerne – og for kommunene selv – at vi tror kommunene tar departementets synspunkt til etterretning uten pålegg gjennom lov.

Det bør ikke innføres ytterligere bestemmelser i loven om åpningstider under forhåndsstemmeperioden.

Perioden for stemmegivning

Vi kan se at det er noen velgere som ikke har anledning til å avgi stemme verken på valgtinget eller i forhåndsstemmeperioden fra 10. august. Selv om disse gruppene er ganske små, bør de ikke bli fratatt mulighetene fra å delta i valget. Hvis problemet løses ved at de kan få avgi stemme allerede fra 1. juli, bør en slik utviding av forhåndsstemmeperioden aksepteres.

Vi ser ikke at det skulle by på særlige problemer med denne endringen sett i forhold til oversikt over hvilke lister som stiller til valg og i forhold til manntallet. Ved å ikke kreve søknad eller begrunnelse for å avgi stemme i perioden 1. juli – 10. august, vil det i prinsippet være åpent for alle å forhåndsstemme allerede fra 1. juli.

Det vil by på for store praktiske problemer for kommunene å bemanne egne valglokaler allerede fra 1. juli. Det må derfor være tilstrekkelig tilbud for den som vil avgi stemme i perioden 1. juli – 10. august at vedkommende møter opp hos valgsekretariatet i sekretariatets ordinære kontortid. Men en slik utviding av perioden for forhåndsstemmegivning vil bli en utfordring med tanke på ferieavvikling.

Vi tar departementets forslag til nytt fjerde ledd i valgloven § 8-1 til etterretning.

Vi går dermed mot departementets vurdering i pkt 3.4, side 32. En forhåndsstemme er en forhåndsstemme. Hvorfor skal vi dele disse stemmene inn i ulike kategorier og tidsperioder (utenom de "sent innkomne", altså de som kommer på valgtinget)? Stemmegivningene som mottas i perioden 1. juli til 10. august må behandles på samme måte som de som mottas etter 10. august. Det er heller ikke snakk om forskjellige forkastelsesgrunner eller andre forskjeller. Derfor ser vi ingen hensikt med å behandle disse stemmene særskilt. Derfor:

De "tidlige" forhåndsstemmegivningene må behandles som de øvrige innenriks forhåndsstemmene og bør for all del ikke føres særskilt i valgprotokollen.

Ambulerende stemmegivning

Vi slutter oss fullt og helt til departementets vurdering om at det ikke bør gjøres endringer i valglovens bestemmelser om ambulerende stemmegivning.

For sent innkomne forhåndsstemmer

Departementets konklusjon om at det ikke er grunnlag for å innføre nye tiltak, tiltredes.

Valgtinget

Åpningstid

Vi kan ikke se at behovet for å holde valglokalene åpne til kl 21 er overveldende stort. Departementet er vel også av den oppfatning. Dagens lov overlater til valgstyret å fastsette tiden for stemmegivningen, altså når lokalene skal åpnes og lukkes. Om det i loven fastsettes at stemmegivningen på valgtinget ikke skal foregå senere enn kl 20 eller kl 21, er ikke av de mest essensielle spørsmål i livet.

Det vi derimot reagerer på i departementets forslag er at et *mindretall* i kommunestyret skal kunne overprøve valgstyrets vedtak. Hvorfor skal et mindretall få bestemme tidspunktet når det kreves flertall bak alle andre avgjørelser som kommunen skal ta i anledning valget? La oss beholde flertallsprinsippet med den mulighet som finnes i kommuneloven for et mindretall å kreve lovlighetskontroll.

§ 9-3 andre ledd bør beholdes som i dag. Vi slutter oss ikke til departementets endringsforslag.

To dagers valgting

Å holde valgting over to dager blir brukt som et argument for å øke valgdeltakelsen. Vi kan ikke se at det finnes dokumentasjon som viser en slik sammenheng. De kommunene som har valg over to dager opplever at stemmegivningen spres slik at det blir noe færre velgere som møter på mandag. Dette kan være en positiv effekt for valgavviklingen, men som sagt; det gir ikke økt valgdeltakelse.

Valgstatistikken viser en klar tendens til at et økende antall velgere forhåndsstemmer i stedet for å vente til valgtinget. Antall forhåndsstemmer på landsplan økte med 50 % fra 2003 – 2007 mens den totale valgdeltakelsen økte med 0,7 prosentpoeng i samme periode. Med andre ord gikk faktisk valgdeltakelsen på valgtinget ned!

Departementet legger stor vekt på å tilrettelegge for forhåndsstemmegivning. Dette understrekes ved at det foreslås å åpne for stemmegivning også innenriks fra 1. juli. Velgerne blir på mange måter oppfordret til å forhåndsstemme. Denne muligheten viser det seg at velgerne faktisk tar i bruk. Med endringsforslaget om "tidlig" forhåndsstemmegivning vil velgerne faktisk få mulighet til avgi sin stemme innenfor en periode på ca 2,5 måneder. Derfor undrer det oss at departementet legger så stor vekt på å la velgerne få avgi valgtingstemme på søndag, ja til og med å la et mindretall i kommunestyret få avgjøre dette. For vår del ser vi ikke hvorfor et mindretall skal påføre kommunen de ekstra kostnadene søndagsvalg påfører kommunen, jf vår kommentar ovenfor.

§ 9-2 andre ledd bør beholdes som i dag. Vi slutter oss ikke til departementets endringsforslag.

Stemmesedler som verdipapir

Ja, hvorfor ikke? Det kan være noen klare fordeler med å la stemmesedlene kun bli tilgjengelige i valglokalene. Da minsker vi muligheten for kjøp og salg av stemmesedler, systematiske velgeraksjoner, m.v. Det gjør det også lettere i forhold til maskinell telling av sedlene, men dagens ordning utgjør etter vår vurdering ingen stor fare for demokratiet. Fra vårt ståsted ser vi ingen sterke grunner for å endre dagens regelverk før vi går over til elektronisk stemmegivning.

Vi slutter oss til departementets konklusjon om at det ikke er grunnlag endringer i dagens ordning.

Stemmestyrer og valgfunksjonærer

Nordmenn har alt overveiende stor tillit til landets valgordning og stoler på at valghandlingene og oppgjøret går rett for seg. Denne tilliten skyldes vel at det er få ting å sette fingeren på og at valgstyrene, stemmestyrene og valgfunksjonærene legger sin flid i å gjøre ting korrekt.

Hendelsene ved siste valg ga en stripe i denne tillitslakken. Selv om omfang og alvorlighetsgrad trolig er mindre enn oppslagene i media skulle tilsi, bør vi kanskje vurdere å skjerpe inn reglene spesielt i forhold til hvem som kan velges til stemmestyrene og engasjeres som valgfunksjonærer. Valgloven, kommuneloven og domstolloven har valgbarhetsregler og forvaltningsloven har habilitetsregler. For å styrke tilliten til gjennomføringen av valg bør vi nok vurdere å innføre regler for hvem som ikke kan oppnevnes til stemmestyrene og engasjeres som valgfunksjonærer. Vi mener derfor departementet kan gå lenger enn å bare si ”at det særleg kan vere uheldig at listekandidatar blir valde inn i røystestyra og/eller får ei framstående rolle i vallokalet.”

Vi mener valgloven må ha en bestemmelse om at listekandidater ikke kan være medlem av stemmestyrene eller engasjeres som valgfunksjonærer.

Stemmeseddelkonvolutt på valgtinget

Departementet stiller spørsmål om vi bør gjeninnføre stemmeseddelkonvolutt på valgtinget og svarer vel for egen del ganske klart nei til dette. Vi slutter oss til de begrunnelsene departementet har som sitt nei og vil tilføye følgende:

Vi skal legge til rette slik at borgerne ved frie, direkte og hemmelige valg skal kunne velge sine representanter til Stortinget, fylkestinget og kommunestyret. Velgerne har rett til å avgi sin stemme i hemmelighet. I valglokalet skal vi derfor sikre at ingen blir tvunget til å fortelle om eller vise sin stemmegivning. Det er derimot ikke et forbud for en velger på frivillig grunnlag å avsløre sitt valg verken før eller etter valget. Så hvis en velger viser sin stemmeseddel i valglokalet, er ikke det noe lovbrudd.

Ved god tilrettelegging i valglokalene (f.eks. veiledning ved hvert avlukke med kontroll av bretteing ved utgangen av avlukk, skjermte området mellom avlukkene, manntallet og urnen mest mulig fra publikum og velgerne som står i kø) og årvåkenhet hos stemmestyrene og

blant valgfunksjonærene (ingen åpning av stemmeseddelen ved stempling m.v.) vil det være fullt mulig å sikre at velgerne kan avgi sin stemme i hemmelighet uten bruk av stemmeseddelkonvolutt.

Vi mener at sikring av hemmelig valg kan skje gjennom å følge forskrifter og rutiner uten gjeninnføring av stemmeseddelkonvolutt på valgtinget.

Sanksjon for brudd på valgloven § 9-9

Departementet foreslår å innføre gebyr for overtredelse av bestemmelsene i § 9-9. Forslaget til ny § 15-11 vil ikke berøre kommunene og vi går derfor ikke nærmere inn på dette forholdet.

Fra vårt ståsted kan det være fornuftig å ta inn i loven de bestemmelser som foreslås i ny § 15-11.

Valgobservasjon

Vi liker å fremheve vårt demokrati og våre frie, direkte og hemmelige valg. Derfor er vi også aktivt med som valgobservatører rundt omkring i verden. For å understreke at også vi er interessert i å bli observert under våre valg, bør valgloven få en egen bestemmelse om dette.

Departementets forslag til ny § 15-10 tiltredes.

Sluttkommentar

Valgloven av 2002 er blitt endra svært mange ganger. Det ser ut til at endring blir gjennomført foran hvert valg og ofte svært sent i forhold til de forberedelser som kommunene må gjøre. Departementet peker da også i høringsnotatet på "*at hyppige endringer av regelverket ikke vil vere gunstig i seg sjølv, sidan det kan forvirre både veljarane og dei som skal praktisere reglane, og gjere dei usikre.*"

Vi mener forslagene til endringer i §§ 8-1, 9-2, 9-3, 9-9 og 10-1 er nødvendige da de ikke har betydning verken for valgdeltakelsen eller de demokratiske spilleregler. Likevel kan vi for så vidt akseptere endring av klokkeslett fra kl 20 til kl 21. Vi kan også akseptere tidlig forhåndsstemming som foreslås tatt inn som nytt fjerde ledd i § 8-1.

Med tanke på at vi nå ser ut til å få en valgperiode på 2,5 måneder stiller vi spørsmål om vi ikke bør forlate ordningen med et avsluttende valgting. Hvorfor ikke la stemmegivningen foregå fra 1. juli til 15. september som forhåndsstemming ved at velgerne kan avgi sin stemme uavhengig av oppholdssted i hele perioden. Vi kan starte stemmeperioden 1. juli eller første hverdag etter og avslutte perioden 10. eller 15. september uavhengig av dag. Med en stemmeperiode på 2,5 måneder bør de aller fleste velgerne ha rimelig god anledning til å delta i valget. Derfor skulle det være unødvendig å tilby valg på én bestemt mandag og eventuelt søndagen før.

Det er vel snarere snakk om når og ikke om det blir åpna for elektronisk stemmegivning. Fra det tidspunktet vil det ikke lenger bli snakk om å skille mellom forhåndsstemming og valgtingsstemming. Så hvorfor ikke starte allerede nå med å fastsette en stemmeperiode? Ved dette oppnår vi at

- velgerne kan stemme hvor som helst i landet og vi unngår avvising av velgere som møter i feil kommune på valgtinget,
- vi slipper å bruke ulike prosedyrer ved forhåndsstemming og på valgting,
- problemet med manglende stemmeseddelkonvolutt på valgting er da en saga blott,
- fremmede stemmer på valgtinget forsvinner som problemstilling,
- ved flere valg samtidig slipper velgere, som i dagens ordning møter på valgtinget, å avsløre om de deltar i ett eller flere av valgene,
- vi slipper å oppnevne stemmestyrer og organisere deres arbeid,
- vi sparer kostnadene med å produsere avkryssingsmanntall,
- vi kan greie oss med færre stemmesedler og spare penger og miljø
- osv, osv.

Vi ser bare to ulemper med å innføre en stemmeperiode: a) Partilederdebatte på fredag før valgtinget vil trolig bli svekka og b) det vil ta litt lengre tid å få valgresultatet fordi vi må vente på stemmegivningene som er foretatt i annen kommune enn den velgeren tilhører. Men disse to ulempene veier etter vår mening mindre enn fordelene med en slik ordning.

Departementet oppfordres til å vurdere innføring av en stemmeperiode i stedet for å skille mellom forhåndsstemming og valgtingsstemming.

Kommuneloven

Lokale folkeavstemninger har vært holdt og kommer til å bli holdt. Det vil derfor være naturlig at kommuneloven får en bestemmelse om dette.

Vi slutter oss til departementets forslag til ny § 39b i kommuneloven.

#